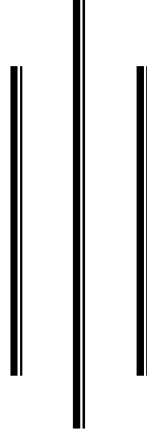
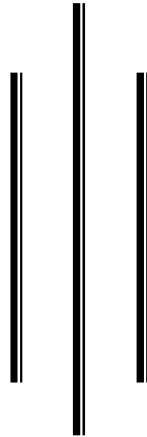

बदलिंदो जीविकोपार्जन: मकवानपुर जिल्ला, मनहरी गा.वि.स.का चेपाडहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र
विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आवश्यकता परिपूर्तिको
लागि तयार गरिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

विवेक बजगाई

क्रमाङ्क : ४०४/०६४-६५

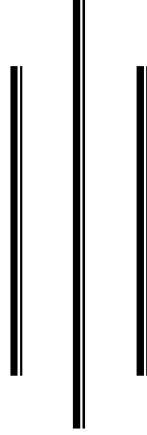
समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

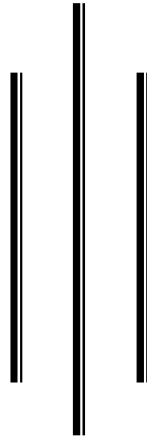
२०६८

बदलिंदो जीविकोपार्जन: मकवानपुर जिल्ला, मनहरी गा.वि.स.का
चेपाडहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र
विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आवश्यकता परिपूर्तिको
लागि तयार गरिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

विवेक बजगाई

क्रमाङ्क : ४०४/०६४-६५

समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गतक समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधी प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि प्रस्तुत गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत “बदलिंदो जीविकोपार्जन : मकवानपुर जिल्ला, मनहरी गा.वि.स. का चेपाङहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” विषयक शोधपत्र श्री विवेक बजगाइले मेरो निर्देशन, सुझाव तथा सुपरिवेक्षणमा तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु अतः शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
श्री शम्भु प्रसाद कट्टेल

उप-प्राध्यापक

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर

मिति:

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तीको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि श्री विवेक बजगाइँले तयार गरी प्रस्तुत गर्नु भएको “बदलिंदो जीविकोपार्जन : मकवानपुर जिल्ला, मनहरी गा.वि.स. का चेपाडहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी उक्त उपाधिको लागि उचित ठहरीएकोले स्वीकृति प्रदान गरीएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

.....
प्रा.डा. ओम गुरुङ
(विभागीय प्रमुख)

.....
श्री सुरेश ढकाल
(बाह्य परीक्षक)

.....
श्री शम्भु प्रसाद कट्टेल
(शोध निर्देशक)

मिति:

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत “बदलिंदो जीविकोपार्जन : मकवानपुर जिल्ला, मनहरी गा.वि.स. का चेपाङहरुको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्र प्रस्तावना कार्यदेखि अन्त्यसम्म आफ्नो अमूल्य समय दिइ आवश्यक निर्देशन, सल्लाह, सुझाव एवम् प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका प्राध्यापक श्री शम्भु प्रसाद कट्टेलज्यूप्रति हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र तयारीको क्रममा स्वीकृति प्रदान गरी अनुसन्धान गर्ने अवसर दिनु हुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. ओम गुरुङ्गज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । समय समयमा विभिन्न सल्लाह सुझाव दिनुहुने विभागका सम्पूर्ण गुरु-गुरुआमाहरुप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्रका क्रममा आवश्यक सूचनाहरु उपलब्ध गराइ सहयोग पुर्याउनु हुने मनहरी गा.वि.स.का सम्पूर्ण चेपाङ समुदायका दाजुभाइ दिदीबहिनीमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । म सँगै अध्ययन क्षेत्रमा तथ्याङ्क संकलन गर्न सहयोग गर्ने सहयोगीहरु मान बहादुर चेपाङ, दिपेश चेपाङ, गोविन्द चेपाङ साथै मेरो भाइ आशिस देवकोटालाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । भौतिक तथा आर्थिक सहयोग गरी उच्च शिक्षासम्म पढ्ने अवसर दिनुहुने मेरा आदरणीय अभिभावक बालमुकुन्द बजगाइ र राधा बजगाइप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरी शोधपत्र लेखन कार्यमा सहयोग गर्नुहुने मेरा सहपाठी मित्रहरु खगेन्द्र पौडेल, विनोद खड्का, सुमिता उदास, वसन्ती लामा, सुमित्रा पाण्डे, स्किम श्रेष्ठ, विपिन अधिकारी, रत्ना कामवाङ्ग पनि धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

विवेक बजगाइ
कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषय-सूची

कृतज्ञता ज्ञापन

सिफारिस-पत्र

स्वीकृति-पत्र

विषय-सूची

तालिका सूची

	पेज नं.
अध्याय - एक: परिचय	१-६
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ उद्देश्यहरु	५
१.४ अध्ययनको महत्व	६
अध्याय - दुई: सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन	७-१४
२.१ चेपाङहरुको जनसङ्ख्या र बसोवास	७
२.२ उत्पत्ति र इतिहास	७
२.३ चेपाङ र अन्य जातजातिको जीवनयापन बारे अध्ययन	१०
अध्याय-तीन: अनुसन्धान विधि	१५-२०
३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१५
३.२ अनुसन्धान ढाँचा	१६
३.३ नमुना छनौट	१६
३.४ तथ्याङ्कको श्रोत र प्रकृति	१७
३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि	१७
३.५.१ घरघुरि सर्वेक्षण	१७

३.५.२ अन्तरवार्ता	१७
३.५.३ अवलोकन	१८
३.५.४ व्यक्तिगत अध्ययन	१८
३.५.५ समुह छलफल विधि	१९
३.५.६ मुख्य सुचनादाताको अन्तरवार्ता	१९
३.६ तथ्याङ्कको विश्लेषण तथा प्रस्तुतिकरण	१९
३.७ अध्ययनको सीमा	२०
अध्याय - चार: अध्ययन क्षेत्रको परिचय	२१-४०
४.१ भौगोलिक अवस्था	२१
४.१.१ हावापानी	२२
४.१.२ वनजंगल	२२
४.१.३ खोलानाला तथा पानी	२४
४.१.४ बसोबास	२५
४.२ सामाजिक-साँस्कृतिक अवस्था	२५
४.२.१ जनसङ्ख्या	२६
४.२.२ भाषा	३०
४.२.३ भेषभुषा	३०
४.२.४ खानपान	३१
४.२.५ चाडपर्व	३२
४.३ शैक्षिक अवस्था	३२
४.४ आर्थिक अवस्था	३५
४.४.१ भूस्वामित्व र उत्पादन	३८
अध्याय - पाँच: चेपाङहरुको परम्परागत जिविकोपार्जन तरिकाहरु	४१-४७
५.१ परम्परागत पेशा	४१
५.१.१ कन्दमुल संकलन	४१
५.१.२ शिकार खेल्ने	४३

५.१.३ माछा माने	४५
५.१.४ खोरिया खेती	४६
५.१.५ हस्तकला	४६
अध्याय-छः चेपाङहरुको परम्परागत जिविकोपार्जनमा परिवर्तन ल्याउने कारणहरु	४८-६०
६.१ सामुदायिक वनको गठन	४८
६.२ सडक तथा बजार विस्तार	५०
६.३ ज्याला/मजदुरी	५२
६.४ शिक्षा	५४
६.५ नोकरी/सेवा	५६
६.६ चेपाङ लक्षित विकास कार्यक्रमहरु	५७
अध्याय-सातः जिविकोपार्जनमा आएको परिवर्तन र त्यसको प्रभाव	६१-६६
७.१ चेपाङहरुको जिविकोपार्जनमा आएको परिवर्तन	६१
७.१.१ सामाजिक-साँस्कृतिक प्रभाव	६२
७.१.२ आर्थिक प्रभाव	६३
७.१.३ शैक्षिक प्रभाव	६४
७.१.४ राजनैतिक प्रभाव	६५
अध्याय - आठः सारांश र निष्कर्ष	६७-७७
८.१ सारांश	६७
८.२ निष्कर्ष	७४
सन्दर्भग्रन्थ सूची	७८-८०
अन्तर्वार्ता तालिका	८१-८७

तालिका सूची

पेज नं.

तालिका नं. १ : मनहरी गा.वि.स. मा रहेका चेपाडहरुको वडा अनुसार जनसङ्ख्या वितरण	२७
तालिका नं. २ : मनहरी गा.वि.स. मा रहेका चेपाडहरुको वडा अनुसार जनसङ्ख्या वितरण	२८
तालिका नं. ३ : अध्ययन छनोटमा परेका चेपाड जनसङ्ख्याको उमेर र लिङ्ग अनुसार जनसङ्ख्याको वितरण	२९
तालिका नं. ४ : अध्ययन क्षेत्र वरिपरीका चेपाडहरुको भर्ना सङ्ख्या	३३
तालिका नं. ५ : अध्ययन गरिएको जनसङ्ख्यामा चेपाडहरुको शैक्षिक अवस्था	३४
तालिका नं. ६ : पेशाको आधारमा अध्ययन जनसङ्ख्याको वितरण	३६
तालिका नं. ७ : अध्ययन घरधुरीको वार्षिक आम्दानी/खर्च विवरण	३७
तालिका नं. ८ : अध्ययन गरिएको परिवारको स्वामित्वको स्थिति	३८
तालिका नं. ९ : अध्ययन परिवारको उत्पादन परिणाम	३९
तालिका नं. १० : उत्पादित अन्न र उपभोगको समयावधि	४०
तालिका नं. ११ : अरुको जग्गा कमाउने र नकमाउने चेपाडहरुको विवरण	५३
तालिका नं. १२ : अध्ययन क्षेत्रमा बच्चाहरुप्रतिको अभिभावकको शैक्षिक आकांक्षा	५४
तालिका नं. १३ : विभिन्न तालिममा सहभागी हुने चेपाडहरुको विवरण	५८